Keskusrikospoliisi

PL 285
01301 Vantaa

Lausunto

POL-2020-66956
9.11.2020

Eduskunnan lakivaliokunta
lav@eduskunta.fi

VIITE: Eduskunnan lakivaliokunnan lausuntopyyntö 22.10.2020

Keskusrikospoliisin lausunto HE 183/2020 vp Hallituksen esityksestä eduskunnalle rikoslain 1 luvun 11 §:n ja 32 luvun 11 §:n muuttamisesta

Keskusrikospoliisi nostaa tässä lausunnossa pohdittavaksi eräitä muutostarpeita lähinnä itsepesua (RL 32 luvun 11 §) koskevan säännöksen osalta. Keskusrikospoliisi pitää ehdotettuja muutoksia rahanpesurikosten esitutkinnan kannalta vaikeaselkoisina, suppeina ja perusteluja kansallisesta näkökulmasta kirjoitettuina.

Itsepesun tunnusmerkistöstä yleensä

Huolimatta vuonna 2012 voimaan tulleesta lainmuutoksesta, joka mahdollistaa esirikokseen osallistuneen tuomitsemisen myös rahanpesusta, ei tällaisesta teosta ole tiettävästi annettu langettavaa tuomiota. Syytteessä on ollut muutama tapaus (Rahanpesudirektiivin täytäntöönpano. Oikeusministeriön julkaisuja 2019:13, s. 21).

Lakiesityksessä itsepesun rangaistavuuden edellytykset ehdotetaan säädettäväksi edelleen rajoitussäännöksellä. Ehdotettu rajoitussäännös on sanamuodoltaan epäselvä ja vaikeatulkintainen, minkä takia epäselvissä tapauksissa syytetyn eduksi tuomitseminen johtaa todennäköisesti siihen, että itsepesusta tuomitseminen on myös jatkossa yhtä vaikeaa kuin tähänkin saakka. Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen mukaista olisi säätää itsepesusta oma tunnusmerkistö, johon on täsmällisyysvaatimusten mukaisesti säädetty itsepesun rikostunnusmerkit suhteessa tekijän itsensä tekemään esirikokseen.

Ehdotettu rajoitussäännös on vaikeatulkintainen esitutkinnassa sen takia, että siitä ei käy selkeästi esille ne tunnusmerkit, joiden perusteella esirikoksen tekijä *voidaan kuitenkin* tuomita rahanpesusta tai törkeästä rahanpesusta tai mainitun rikoksen yrityksestä. Perussääntönä ehdotetussa RL 32 luvun 11 §:ssä on edelleen se, että rahanpesusta ei tuomita henkilöä, joka on osallinen siihen rikokseen, jolla omaisuus on toiselta saatu tai joka on tuottanut hyödyn (esirikos). Säännöksen mukaan henkilö voidaan *kuitenkin* tuomita rahanpesusta säännöksessä määritellyillä tekotavoilla. *Kuitenkin*-sanan sisältöä on etsittävä lakiesityksen perusteluista, minkä takia säännös lakitekstin tasolla jää epämääräiseksi ja vaikeuttaa sen soveltamista käytännössä. Säännöksen epäselvyys voi hankaloittaa esitutkinnan aloittamisharkintaa sekä erityisesti sitä, mihin itsepesua koskevassa esitutkinnassa olisi hankittava näyttö. Kriteerien puute aktualisoituu etenkin niissä kan-

sainvälisissä rahanpesurikoksissa, joissa esirikos on tehty ulkomailla, eikä sen moitittavuus tule arvioitavaksi suomalaisessa oikeudenkäynnissä.

Itsepesun kriminalisointi

Rikostutkinnan kannalta ehdotettu itsepesun kriminalisoinnin muotoilu luettelee mahdolliset itsepesun tekotavat nykytilaa selkeämmin, mutta samalla rangaistavuuden ala tekotapatunnusmerkkejä rajaamalla tosiasiallisesti supistuu. Säännöksen tarkoitus on rangaista lisävahinkoa aiheuttavasta itsepesusta eli sellaisesta teosta, jota koskevaa moitetta esirikoksesta tuomittu rangaistus ei kata. Tämä tavoite on ymmärrettävä ja hyväksyttävä. Itsepesun rangaistavuuden laajentuminen perusmuotoiseen rahanpesuun on myös hyvä uudistus.

Keskusrikospoliisi pitää kuitenkin itsepesun tekotapojen rajaamisen seurauksena muodostuvaa rangaistavuuden alaa liian suppeana (*Henkilö, joka syyllistyy 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun hyödyn tai omaisuuden muuntamiseen tai siirtämiseen*) ja kansallisesta näkökulmasta kirjoitettuna. Itsepesun rangaistavuuden soveltamisalan ulkopuolelle jäävät Suomen rikoslaissa säädettyjen rahanpesun tekotapojen osalta siten vastaanottaminen, käyttäminen, luovuttaminen, välittäminen ja hallussapito. Säännöksen muotoilu täyttää direktiivin vähimmäisvaatimukset eli sen, että direktiivi ei edellytä itsepesun kriminalisointia varojen hankkimisesta, hallussa pitämisestä tai käytöstä tietoisena niiden vastaanottohetkellä siitä, että varat on saatu rikollisesta toiminnasta.

Muiden Suomen rikoslain rahanpesusäännöksen tekotapojen poissulkemista itsepesun rangaistavuuden alasta ei voida kuitenkaan pitää perusteltuna etenkään sen takia, että ulkomailla tehdyn esirikoksen yhteydessä myötärangaistun teon oikeudellinen arviointi on pääsääntöisesti suomalaisen tuomioistuimen ulottumattomissa. Olisiko esimerkiksi tekijän ulkomailla rikoksella hankkiman rikoshyödyn sijoittaminen kiinteistöihin Suomessa rikoshyödyn käyttämistä (ei-itsepesua), muuntamista (itsepesua) vai ulkomailla tehtyyn esirikokseen liittyvä myötärankaistu teko (ei-itsepesua)?

Edelleen varojen palaaminen esimerkiksi ulkomailta tekijälle itselleen hyvinkin monimutkaisten ja pitkälle vietyjen peittämistoimien jälkeen mutta toisen henkilön siirtämänä rahanpesurikosten ketjussa (esirikoksen tekijä vain ottaa vastaan varoja hän ei siirrä tai muunna niitä) pitkänkin ajan jälkeen jää ehdotuksen sanamuotojen ulkopuolelle. Tällä voisi olla merkitystä esimerkiksi tilanteissa, joissa esirikoksesta ei voitaisi syyttää rikoksen vanhentumisen johdosta mutta rahanpesurikoksen syyteoikeus ei olisi vielä vanhentunut.

Ehdotuksessa keskitytään myös pitkälti pohtimaan kansallisia tilanteita eli itsepesua silloin, kun esirikos on tehty Suomessa. Esityksen mukaan (s. 33) syytettä itsepesusta käsiteltäisiin tuomioistuimessa pääsääntöisesti samassa oikeudenkäynnissä esirikoksen kanssa. Sen vuoksi esitutkintojen, syytteiden ja oikeudenkäyntien määrän ei arvioida lisääntyvän merkittävästi. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan kansainvälisten rahanpesurikosten itsepesun rangaistavuuden arviointi jää siten esityksessä pitkälti huomioimatta. Rikostorjunnan kannalta niiden rikosoikeudellisen rangaistavuuden tehostamisen keinot ovat erityisen merkittäviä, koska usein ky-

seessä on järjestäytynyt rikollisuus, jossa rikoksella hankittu hyöty on suuruusluokaltaan massiivista ja hyödyn peittämisen käytetyt toimet ovat erittäin ammattimaisia ja monimutkaisia ja siten vaikeita selvittää. Kansainvälisen rahanpesurikollisuuden torjunta ei voi olla vain rahanpesulain mukaista ennalta estävää torjuntaa, johon käytetään paljon sekä yksityisen että julkisen sektorin resursseja, vaan rikosoikeudellisia keinojen soveltamisedellytyksiä on myös tehostettava.

Kansainvälisten rahanpesurikosten esitutkinnassa näytön hankkiminen ulkomailla tehdystä esirikoksesta on haastavaa ja varsin usein lähes mahdotonta, koska varojen alkuperän peittäminen ja häivyttäminen on tehty ammattimaisesti monimutkaisten järjestelyjen kautta. Lakiesityksen perusteluista on johdettavissa se, että esirikoksesta olisi saatava hyvinkin yksityiskohtaista tietoa itsepesun syyksi lukemista varten, jotta voidaan verrata sitä, miltä osin on loukattu oikeushyviä, joita ei ole arvioitava myötärangaistavina jälkitekoina. Itsepesusta tuomitseminen edellyttäisi arviointia siitä, onko tekijän saama moite esirikoksesta riittävä suhteessa Suomessa tehtyjen rahanpesutoimien moitittavuuteen. Itsepesua olisi siis arvioitava suhteessa ulkomailla tehdyn esirikoksen moitittavuuteen. Itsepesua koskeva rikosprosessi esitutkinnasta tuomitsemiseen käy siten erittäin haastavaksi, jos esirikos on tehty ulkomailla.

Lakiesityksen perustelujen mukaan rangaistuksen mittaamisharkinnassa tulisi huomioida se, että esitetyn lainmuutoksen tarkoitus on mahdollistaa tuomitseminen tilanteissa, joissa rikoshyödyn turvaamista koskevasta teosta koituu vahinkoa lailliselle taloudelle ja sitä koskeva moite ei tule kokonaisuudessaan huomioiduksi jo esirikoksen rangaistuksessa. Olisiko perusteltua harkita, että ulkomailla hankitun rikoshyödyn turvaamista koskevat toimet olisivat pääsääntöisesti rangaistavia, kun ne kohdistuvat Suomen lailliseen talouteen eli eri oikeushyvään kuin ulkomailla tehty rikos? Toisin sanoen itsepesuna tutkittaisiin, syytettäisiin ja tuomittaisiin rahanpesutoimet, jotka on tehty Suomessa, mikäli saadaan luotettava selvitys siitä, että henkilö on itse syyllistynyt esirikokseen ulkomailla ja tehnyt Suomessa erilaisia rahanpesutoimia kyseisellä rikoksella hankittuun hyötyyn.

Keskusrikospoliisin päällikkö
Poliisineuvos — Robin Lardot

Rikostarkastaja — Jarmo Koistinen

Jakelu — Lakivaliokunta

Tiedoksi — Sisäministeriö
Poliisihallitus